

action-communicative content, creation of appropriate psychological and pedagogical conditions for favorable emotional climate and development of the interest in learning, the education authority of the teacher, arrangement of special forms, methods and tools. We consider the psychological and pedagogical aspects that influence the formation of educational and developmental environment at primary school. We have an example of the formation of educational and developmental environment for literary reading lessons at primary school, when working with text-based games "School carousel" that promotes proper formation of the educational and developmental environment and realizes communicative, linguistic, activity and Ukrainian knowledge line.

The research is based on the analysis of scientific, educational and psychological literature, archival sources, advanced pedagogical experience. During our work the attention was paid to the interviews, questionnaires, expert survey subjects of educational process at secondary schools of Zhytomyr city, Zhytomyr region. The results were tested on the basis of these schools. Our analysis does not cover all the aspects of the problem and requires further analysis of the forms and methods of work to create educational and developmental environment at primary schools.

Key words: *educational environment, developmental environment, educational and developmental environment, educational process, literary reading, forms, methods, means.*

УДК 371.315.6:51

Валентина Марущак

Миколаївський національний
університет ім. В. О. Сухомлинського

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОДНА З РУШІЙНИХ СИЛ У РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННІ ВЧИТЕЛЯ МАЙБУТНЬОГО

Проблема формування творчої особистості сучасного вчителя є одним із головних компонентів розвитку освіти в сучасному житті. У статті розглядається актуальна проблема потенціалу особистості в педагогічному середовищі, а також найефективніші методи розвитку сучасного вчителя. Схарактеризовано компоненти творчого потенціалу особистості, зокрема: ініціативність; здатність рухатися вперед; упевненість у собі; прагнення по максимуму використовувати можливості, що з'явилися; наполегливість.

Ключові слова: *творча активність, творчий потенціал, професійна мотивація, особистісний підхід, сучасний учитель.*

Постановка проблеми. Через постійний і непереривний розвиток людства якісні зміни в політичній та економічній сфері діяльності ставлять перед особистістю нові вимоги в розв'язанні й формуванні. Здатність приймати самостійні рішення, відповідати за власні дії, повною мірою розуміти значення власного вибору та приймати наслідки найголовніших змін є в сучасних умовах визначальними характеристиками особистості. Це ставить питання щодо значення діяльності людини в творчій сфері. Відповідно до цього зростає і значення психолого-педагогічних досліджень, спрямованих на знаходження найбільш ефективних методів та форм під час вивчення творчого потенціалу особистості. Важливим елементом повноцінного аналізу творчого потенціалу можуть бути орієнтири для кращого визначення можливостей і умов для розвитку педагогіки в цілому.

Особистість та її творчий потенціал ніколи не буде стовідсотково відповідати потребам суспільства. Здібності особистості завжди відшліфовуються суспільством, у якому вона розвивається. Тому це стало причиною постановки сучасної проблеми в педагогіці.

Усі знання, методи та прийоми в розвитку особистості в сучасності передбачає переосмислення всіх набутих знань і їх обробку для кращого засвоєння новим поколінням. Усі стереотипні та застояні ідеї, що вже давно втратили актуальність, вимагають детальної адаптації, щоб відповідати вимогам сучасності для більш ефективного розвитку творчого потенціалу.

Основною проблемою для розгляду в сучасній педагогічній науці стало виховання нової, сучасної людини, яка зможе швидко орієнтуватися в поставлених задачах, швидко обдумувати найкращі способи використання набутих знань, досягнень у мистецтві й науці.

У Законі України «Про освіту» чітко визначена мета, що передбачає розвиток творчого потенціалу учнів у початковій школі чи в інших навчальних закладах із поглибленим вивченням окремих наук. Також у державі основним є орієнтир на розвиток творчої діяльності студентів у вищих навчальних закладах, з метою їх самореалізації та більш ефективного вибору професії в майбутньому.

Аналіз актуальних досліджень. Більшість науковців, які розглядають проблематику творчого потенціалу, спираються на раніше здобуті знання і лише розширюють ці знання, відкриваючи нові методи та прийоми кращого розвитку потенціалу сучасного вчителя. Над цією проблемою активно працювали Б. Ананьєва, С. Рубінштейн, Б. Теплова, Е. Торренса та інші.

Проблемне навчання, що позитивно впливає на розвиток творчої діяльності, розглядалося М. Махмутовим та Т. Шаповою.

Методи алгоритмів та евристичні прийоми, які можуть покращити рівень організації творчого мислення в різноманітних ситуаціях, активно розглядалися І. Лернером, В. Андрєєвим та А. Тупторським.

За останні кілька років педагогічні дослідження свідчать, що більшість науковців і провідних педагогів підтвердили, що творчий потенціал особистості охоплює кілька найважливіших компонентів:

- творчу діяльність;
- творчу самореалізація;
- творчі здібності;
- творчі умови тощо.

Однак, науковці рушійними компонентами називали перші три, мотивуючи це тим, що вони безпосередньо мають вплив на самий центр творчого потенціалу.

Актуальність цієї проблеми значною мірою пояснюється деякими чинникам, що є неповноцінними та мають багато питань, відповіді на які ще не знайдено. Вибір теми для наукового дослідження було зумовлено

тим, що сучасні дослідники ще не досить добре уявляють загальну картину щодо творчого потенціалу особистості.

Творчо активна людина зараз посідає особливе місце в житті суспільства. Точного визначення цього поняття досі немає, через те, що науковці використовують різні методи та прийоми задля певного результату, що виходить різним без винятків.

Психолого-педагогічні дослідження, що мають за об'єкт проблематику творчої особистості виділяє творчий потенціал як один із рушійних компонентів сучасної людини. Наприклад, В. Андрєєв трактує творчу особистість як «тип людини, якій властива стійка, високого рівня спрямованість на творчість, мотиваційно-творчу активність, що виявляється в органічній єдності з високим рівнем творчих здібностей, конкретизує поняття сміливості й несподіваності в загостренні протиріч, завзятість у досягненні запланованого без страху за можливі конфлікти» [1, 276].

В. Дружинін, Я. Понамарів, С. Сисоєва та інші дослідники розглядають творчу особистість як суб'єкт творчої діяльності [4, 501].

Л. Занков і Д. Давидов у межах концепції розвивального навчання також ведуть мову про загальний розвиток творчої особистості [2, 36].

Феномен творчості настільки складний та незрозумілий, що детальний аналіз не зможе повністю розкрити питання. Це все можна зробити лише завдяки використанню різноманітних способів – порівняння, абстракції чи систематизації.

Предметом нашого дослідження є формування творчої особистості інноваційними методами для повноцінного розвитку творчого потенціалу всебічно розвиненого вчителя.

Метою нашої статті є повний аналіз та переробка інформації, щоб виділити нові напрями для більш ефективного формування творчого потенціалу особистості.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина на планеті при народженні має певні здібності й задатки. Творчий потенціал присутній у кожній людині, але для того, щоб він став великим стовпом підтримки, його слід негайно розвивати. У педагогічній сфері обов'язковість розвитку творчого потенціалу зумовлюється гуманізацією й неперервним розвитком навчально-виховного процесу. Саме ж поняття є часткою у вихованні професійно ціннісної, творчої та сучасної особистості, у якій головною метою ставиться, перш за все, самореалізація. Томе треба в першу чергу створити правильні умови щодо повноцінної реалізації творчого потенціалу кожної людини. Це зробити надзвичайно складно, оскільки індивідуальність передбачає те, що чинник впливу на розвиток творчості у кожного свої. Слід урахувувати кожний елемент – від оточення до власного бажання людини в самореалізації. Упроваджуються різноманітні технології, що рахуються як універсальні й можуть допомогти добитися бажаного кожній особистості, переспрямувати

бажання, волю в потрібне русло, щоб повноцінно розвивати власний потенціал. Це все настільки змінює педагогічну сутність індивіда – він перетворюється із об'єкта на суб'єкт, що починає сам впливати на розвиток безпосередньо діяльністю. Це ставить його на один рівень із індивідом, який його розвиває, наприклад, учителем [7, 224].

Гуманізація має прямий розвиток на мотивацію індивідів, що зайвий раз доводить її значення в сучасному житті. Але в багатьох виникають труднощі із самореалізацією. Це стає результатом того, що проблематика даного питання ще не досконало вивченою. Сучасні дослідники виокремлюють у підрозділи навчально-пізнавальну та навчально-професійну мотивацію. А це означає, що розвиток творчого потенціалу можливий як за власним бажанням, бажанням стати кращим, постійно вдосконалюватися – розвивати в собі різносторонню й багатогранну особистість, так і з конкретними цілями – вивчитися на певну професію, стати спеціалістом у певній галузі з метою подальшого працевлаштування. Ці два підпункти розвитку творчого потенціалу не можуть бути окремим, вони завжди становлять одне ціле.

Завдяки цілісності проблеми кожного виду взаємно перекриваються особливостями іншого. Наприклад, якщо в навчально-пізнавальному розвитку часто не вистачає часу та можливостей, то в навчально-професійній системі це може бути сильною стороною. До того ж у кожного педагога і студента, який навчається на вчителя, переважає навчально-професійна мотивація, оскільки вони розвивають її з метою отримання певної професії. Яскравим прикладом цього є значне збільшення значення самостійної роботи в підготовці майбутніх педагогічних кадрів. Кожен студент повинен сам розуміти значення того, що він повинен робити. І робити на найвищому рівні. Це мотивувало створювати спеціальні, посилені програми, які так чи інакше мають вплив на потенціал студентів. Із використанням інноваційних методів навчання та орієнтації на самостійну роботу, студент сам може розвиватися в конкретному напрямі в залежності від його бажань. Це в майбутньому зробить його прекрасним фахівцем в одному чи іншому напрямі.

Маючи певну кількість інформації та базу для навчання, студенти відшліфовують власній характер, бажання, інтереси та потяги таким чином, щоб у кінцевому підсумку творчий потенціал досягнув нових вершин і поставив ще більш високі цілі. Відповідно до того, відточується майстерність особистості й набувається безцінний досвід, що є кінцевим продуктом всієї діяльності.

Творчий потенціал включає в себе компоненти, які в загальному вигляді спроможні самореалізувати особистість як мотиваційно-налаштовану особу, яка прагне вдосконалити власні здібності:

1. Ініціативність (бажання першим робити крок у будь-якій справі, що пов'язана з навчально-пізнавальною або професійно-пізнавальною діяльністю).
2. Здатність рухатися вперед (після звершення власних планів у сфері самореалізації, уміння поставити перед собою нову ціль).
3. Упевненість у собі (безпроблемне відкидання всіляких сумнівів і повна гармонія власних можливостей та її реалізація).
4. Прагнення по максимуму використовувати можливості, що з'явилися (бачити проблему з різних сторін та вміти використовувати набуті знання на практиці).
5. Наполегливість (доводити почату справу до кінця й отримувати максимальний результат).

Вітчизняна та зарубіжна педагогічна наука в загальному плані зуміла створити ідеальну особистість, що на всі сто відсотків розкрила творчий потенціал. Учені побачили, що подібний індивід володіє специфічними якостями, без яких потенціал просто застоювався.

Подібна особистість має такі якості:

- прагнення до самореалізації. Це стало вже потребою, і схоже на безперервний процес, під час якого особистість не задоволена власними результатами і прагне їх покращити;
- захоплення справою як покликанням. Без особливого бажання самому досягати певних результатів, у даному випадку в педагогічній сфері. Така особа стає «фанатиком» власної справи та віддає себе повністю професійній занятості;
- автентичність особистості. Бажання показати суспільству своє справжнє обличчя, не ховатися за маски чи не соромитися власних здібностей. У першу чергу помічають тих людей, які вправно можуть показати всі свої таланти;
- незалежність щодо суджень. Уміння приймати будь-яку думку та обертати її собі на користь, навіть якщо це критика;
- упевненість у власних силах. Коригують такі завдання та цілі, які особистість зуміє виконати, використовуючи максимальну кількість власних ресурсів;
- індивідуальність і гнучкість. Уміння в конкретних ситуаціях проявити себе як постановника ідей та їх реалізації та вправне підлаштування своїх дій під уже створену ціль і знаходження різноманітних шляхів якіснішого досягнення поставленої задачі;
- критичність і високий ступінь рефлексії. Уміння знаходити у своїй роботі, діях те, що можна було б зробити краще, здатність бачити себе зі сторони й виконувати повний аналіз власної діяльності [5, 43–49].

У загальному плані всі компоненти повинні бути в гармонії й доповнювати один одного, це стане рушійною силою творчого потенціалу особистості. Людина, яка зможе досягти певних результатів, працюючи над собою, буде спроможна на досить великі дії, що в кінцевому рахунку ще й матимуть вплив не лише на загальний розвиток педагогічної науки, але й на людство в цілому.

Висновки. Таким чином, система проведеної нами роботи показала, що творчий потенціал сучасного вчителя недосконало проаналізований, що проблеми ще є. Творчий потенціал у педагогічній науці має велике значення й досягти ідеалу неможливо через постійний розвиток суспільства. Але кожен педагог повинен максимально близько підійти до нього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев // Основы педагогического мастерства. – Казань : Издательство Казанского университета. – 1988. – С. 236–238.
2. Давидов В. В. Проблемы развивающего обучения / В. В. Давидов // Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. – Москва : Педагогика, 1986. – 240 с.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – Київ : Райдуга, 1994. – 61 с.
4. Педагогічні технології у неприливної професійній освіті // С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, Л. Є. Січаєва, Я. В. Цехмістр та ін. / за ред. С. О. Сисєвої. – Київ : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
5. Ярмакеев И. Э. Развитие профессионально-смыслового потенциала личности будущего учителя / И. Э. Ярмакеев // Педагогика. – 2006. – № 2. – С. 43–49.

РЕЗЮМЕ

Марущак В. Творческий потенциал личности как одна из движущих сил в развитии и формировании учителя будущего.

Проблема формирования личности современного учителя является одним из главных компонентов развития образования в современной жизни. В статье рассматривается актуальная проблема потенциала личности в педагогической среде, а также эффективные методы развития современного учителя. Охарактеризованы компоненты творческого потенциала личности, в частности: инициативность; способность двигаться вперед; уверенность в себе; стремление по максимуму использовать возможности, которые появились; настойчивость.

Ключевые слова: творческая активность, творческий потенциал, профессиональная мотивация, личностный подход, современный учитель.

SUMMARY

Marushchak V. The creative potential of the person as one of the driving forces in the development and formation of the future teachers.

The problem of identity formation of the modern teacher is one of the main components of the development of education in modern life. In the article the actual problem of identity-building in educational environments, as well as the development of effective methods of the modern teacher are revealed. The components of the creative potential of the individual, in particular: initiative; ability to move forward; self-confidence; the desire to make maximum use of the opportunities that have emerged; the persistence are characterized.

It is stressed that native and foreign pedagogical science in general has managed to create the perfect personality, who is able to realize fully his/her creative potential. The scientists saw that such an individual has specific qualities, without which the potential just stagnate. Such a person has the following qualities: the desire for self-realization – it has become a necessity, and it seems a continuous process, during which the person is not happy with its results and strives to improve them; passion for the business as a vocation – such a person becomes a “fanatic” of his craft and devotes himself to professional activity; the authenticity of the individual – the desire to show the society its true face, not hide it behind masks and not be ashamed of somebody’s own abilities; independence of thought – the ability to make any opinion and turn it to the advantage, even if it is a criticism; confidence in somebody’s own abilities; individuality and flexibility – the ability to prove oneself as a producer of ideas in specific situations, execution and a deft adjustment of the actions under the already established goal and finding different ways to achieve the objectives better; criticality and a high degree of reflection. In general, all the components must be in harmony and complement each other, and it will become the driving force of creative potential of the personality. The person who can achieve certain results is able to fairly large actions, which will ultimately have an impact not only on the overall development of pedagogical science, but on the humanity as a whole.

Key words: *creative activity, creativity, professional motivation, personal approach, modern teacher.*